

بِسْمِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

قانون یار قانون اساسی

نویسندگان:

محمد ایمانی (پژوهشگر دکتری حقوق عمومی دانشگاه علامه طباطبائی)

رحمت زارعی (وکیل پایه یک دادگستری)

با مقدمه دکتر علی اکبر گرجی ازندریانی

(دانشیار دانشگاه شهید بهشتی)

انتشارات چتر دانش

سرشناسه ●
عنوان و نام پدیدآور ●

مشخصات نشر ●
مشخصات ظاهری ●
شابک ●
وضعیت فهرست نویسی ●
یادداشت ●
موضوع ●
موضوع ●
شناسه افزوده ●
شناسه افزوده ●
شماره کتابشناسی ملی ●

نام کتاب ●
ناشر ●
نویسندگان ●
نوبت و سال چاپ ●
شمارگان ●
شابک ●
قیمت ●

ایمانی، محمد، ۱۳۷۵-
قانون یار قانون اساسی/نویسندگان محمد ایمانی،
رحمت زارعی؛ با مقدمه علی اکبر گرجی ازندریانی
تهران: چتر دانش، ۱۳۹۸
۵۰۴ ص.
۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۹۳-۰
فیپا.
کتابنامه: ص. ۷۵۱.
قانون اساسی--راهنمای آموزشی (عالی)
قانون اساسی--آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
زارعی، رحمت، ۱۳۷۲-
گرجی ازندریانی، علی اکبر، ۱۳۵۲-، مقدمه نویسنده
۶۰۶۰۸۳۳

قانون یار قانون اساسی
چتر دانش
محمد ایمانی - رحمت زارعی
ششم-۱۴۰۲
۲۰۰۰
۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۹۳-۰
۳۷۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمییری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آنها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند. این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آنها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

۶	مقدمه قانون اساسی
۱۵	فصل نخست: اصول کلی
۴۱	فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور
۴۶	فصل سوم: حقوق ملت
۸۱	فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی
۱۲۳	فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۱۳۷	فصل ششم: قوه مقننه
۲۵۷	فصل هفتم: شوراها
۲۶۶	فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری
۲۹۰	فصل نهم: قوه مجریه
۴۱۹	فصل دهم: سیاست خارجی
۴۲۳	فصل یازدهم: قوه قضائیه
۴۷۱	فصل دوازدهم: صداوسیما
۴۷۶	فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی
۴۷۸	فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی
۴۸۱	مجموعه تست‌های پیرامون قانون اساسی در کنکورهای ارشد و دکتری ۱۴۰۲
۴۸۴	آزمون مرکز وکلا ۱۴۰۲
۴۸۷	آزمون وکالت ۱۴۰۱
۴۹۳	منابع و مآخذ
۴۹۸	فهرست تفصیلی

دیباچه

به نام خداوند جان و خرد

قانون اساسی به مثابه ناموس ملی
قانون اساسی ناموس دولت - ملت است. دولت‌های مدرن دموکراتیک را می‌توان برآمده از نوعی قرارداد اجتماعی دانست. این قرارداد در عالم واقع و در هیچ نقطه تاریخی ظهور و بروز عینی نداشته است، اما وضع قانون اساسی در اغلب کشورهای دنیا را می‌توان یکی از تجلیات همان قراردادگرایی دانست.
قانون اساسی در حقیقت قراردادی است که میان دولت و ملت منعقد می‌شود و بر مبنای آن حقوق و تکالیف طرفین معین و سازوکارهایی برای تضمین آنها پیش‌بینی می‌شود. حق‌ها و تکالیف‌های مندرج در قانون اساسی قلمرو معنایی و اجرایی ثابت و متعینی ندارند. زبان جامعه، قلم قاضی، و بازوی مجری است که در قبض و بسط دایره حق‌ها تأثیرگذار است.

به دیگر سخن، زبان پنجره ورود به دنیای حقوق است. با زبان و کلمه است که قانون اساسی قابل فهم می‌شود. معرفت برآمده از قانون اساسی هم منظومه‌ای از معنایی است که ما به کلمات می‌دهیم. در این وادی، بی‌طرفی مطلق ممکن نیست، زیرا نفس معنا بخشی به کلمات، ما را از بی‌طرفی مطلق خارج می‌کند. گرچه، بی‌طرفی داوران و دادرسان خصلتی نیکو و قاعده‌ای بنیادین است، اما همان‌ها نیز در تفسیر عدالت و نظم عمومی بر اساس بینش‌ها و روش‌های خود عمل می‌کنند.

طرفه آنکه، قانون اساسی هم مانند هر موجود دیگری پس از تولد سیرت و صورت و سیورورت ویژه‌ای می‌یابد که فهم آنها در مجموع معرفت خاصی را شکل می‌دهد که می‌توان آن را معرفت قانون اساسی نام نهاد.

جناب آقای محمد ایمانی، دانشجوی نخبه، جستجوگر، ژرفانگر و کوشنده حقوق عمومی دانشگاه شهید بهشتی است که گفتمان حقوق عمومی را، نه از سر تفنن یا اجبار، که از سر عشق و دردمندی برگزیده و می‌کوشد نقشی اثرگذار در تکوین معرفت حقوق عمومی داشته باشد.

کتاب پیش رو، نخستین کتابی است که از قلم پربار او ساطع شده و آقای رحمت زارعی نیز در این مسیر به او یاری رسانده است. این کتاب به بیان کلیات حقوق اساسی و شرح و تفسیر ایجاز‌گونه اصول قانون اساسی می‌پردازد و می‌تواند دانشجویان و کنشگران حوزه‌های گوناگون حقوق را به کار آید.

علی اکبر گرجی اَندَریانی

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه قانون اساسی

جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد. ماهیت انقلاب عظیم اسلامی ایران و روند مبارزه مردم مسلمان از ابتدا تا پیروزی که در شعارهای قاطع و کوبنده همه قشرهای مردم تبلور می‌یافت این خواست اساسی را مشخص کرده و اکنون در طلیعه این پیروزی بزرگ، ملت ما با تمام وجود نیل به آن را می‌طلبد. ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر، مکتبی و اسلامی بودن آن است. ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضد استعماری ملی شدن نفت به این تجربه گرانبار دست یافت که علت اساسی و مشخص عدم موفقیت این نهضت‌ها، مکتبی نبودن مبارزات بوده است. گرچه در نهضت‌های اخیر خط فکری اسلامی و رهبری روحانیت مبارز سهم اصلی و اساسی را برعهده داشت ولی به دلیل دور شدن این مبارزات از مواضع اصیل اسلامی، جنبش‌ها به سرعت به رکود کشانده شد. از این‌جا وجدان بیدار ملت به رهبری مرجع عالی‌قدر تقلید حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی ضرورت پیگیری خط نهضت اصیل مکتبی و اسلامی را دریافت و این بار روحانیت مبارز کشور که همواره در صف مقدم نهضت‌های مردمی بوده و نویسندگان و روشنفکران متعهد با رهبری ایشان تحرک نوینی یافت. (آغاز نهضت اخیر ملت ایران در سال هزار و سیصد و هشتاد و دو هجری قمری برابر با هزار و سیصد و چهل و یک هجری شمسی می‌باشد.)

طلیعه نهضت

اعتراض در هم‌کوبنده امام خمینی به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیسم جهانی بود، عامل حرکت یکپارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خونبار امت اسلامی در خرداد ماه ۴۲ که در حقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به‌عنوان رهبری اسلامی تثبیت و مستحکم نمود و علی‌رغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت مستشاران آمریکایی) پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و به‌ویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز راه خود را در میان تبعید و زندان، شکنجه و اعدام ادامه دادند. در این میان قشر آگاه و مسئول جامعه در سنگر مسجد، حوزه‌های علمیه و دانشگاه به روشنگری پرداخت و با الهام از مکتب انقلابی و پر بار اسلام تلاش پیگیر و ثمربخشی را در بالابردن سطح آگاهی و هوشیاری مبارزاتی و مکتبی ملت مسلمان آغاز کرد. رژیم استبداد که سرکوب نهضت اسلامی را با حمله دژ خیمانه به فیضیه و دانشگاه و همه کانون‌های پرخروش انقلاب آغاز نموده بود،

به مذبوحانه‌ترین اقدامات ددمنشانه جهت رهایی از خشم انقلابی مردم، دست زد و در این میان، جوخه‌های اعدام، شکنجه‌های قرون وسطایی و زندان‌های درازمدت، بهایی بود که ملت مسلمان ما به نشانه عزم راسخ خود به ادامه مبارزه می‌پرداخت. خون صدها زن و مرد جوان و باایمان که سحرگاهان در میدان‌های تیر، فریاد «الله اکبر» سر می‌دادند یا در میان کوچه و بازار هدف گلوله‌های دشمن قرار می‌گرفتند، انقلاب اسلامی ایران را تداوم بخشید، بیانیه‌ها و پیام‌های پی‌درپی امام به مناسبت‌های مختلف، آگاهی و عزم امت اسلامی را عمق و گسترش هر چه فزوتتر داد.

حکومت اسلامی

طرح حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه که در اوج خفقان و اختناق رژیم استبدادی از سوی امام خمینی ارائه شد، انگیزه مشخص و منسجم نوینی را در مردم مسلمان ایجاد نمود و راه اصیل مبارزه مکتبی اسلام را گشود که تلاش مبارزان مسلمان و متعهد را در داخل و خارج کشور فشرده‌تر ساخت. در چنین خطی نهضت ادامه یافت تا سرانجام نارضایی‌ها و شدت خشم مردم بر اثر فشار و اختناق روزافزون در داخل و افشاگری و انعکاس مبارزه به وسیله روحانیت و دانشجویان مبارز در سطح جهانی، بنیان‌های حاکمیت رژیم را به شدت متزلزل کرد و به ناچار رژیم و اربابانش مجبور به کاستن از فشار و اختناق و به اصطلاح بازکردن فضای سیاسی کشور شدند تا به گمان خویش دریچه اطمینانی به منظور پیشگیری از سقوط حتمی خود بکشایند اما ملت برآشفته و آگاه و مصمم به رهبری قاطع و خلل‌ناپذیر امام، قیام پیروزمند و یکپارچه خود را به طور گسترده و سراسری آغاز نمود.

خشم ملت

انتشار نامه توهین‌آمیزی به ساحت مقدس روحانیت و به‌ویژه امام خمینی در ۱۷ دی ۱۳۵۶ از طرف رژیم حاکم این حرکت را سریع‌تر نمود و باعث انفجار خشم مردم در سراسر کشور شد و رژیم برای مهارکردن آتشفشان خشم مردم کوشید این قیام معترضانه را با به خاک و خون کشیدن، خاموش کند، اما این خود خون بیشتری در رگ‌های انقلاب جاری ساخت و تپش‌های پی‌درپی انقلاب در هفتم‌ها و چهلم‌های یادبود شهدای انقلاب، حیات و گرمی و جوشش یکپارچه و هر چه فزوتتری به این نهضت در سراسر کشور بخشید و در ادامه و استمرار حرکت مردم تمامی سازمان‌های کشور با اعتصاب یکپارچه خود و شرکت در تظاهرات خیابانی در سقوط رژیم استبدادی مشارکت فعالانه جستند، همبستگی گسترده مردان و زنان از همه اقشار و جناح‌های مذهبی و سیاسی در این مبارزه به طرز چشمگیری تعیین‌کننده بود و مخصوصاً زنان به شکل بارزی در تمامی صحنه‌های این جهاد بزرگ حضور فعال و گسترده‌ای داشتند، صحنه‌هایی از آن نوع که مادری را با کودکی در آغوش، شتابان به سوی میدان نبرد و لوله‌های مسلسل نشان می‌داد، بیانگر سهم عمده و تعیین‌کننده این قشر بزرگ جامعه در مبارزه بود.

بهای که ملت پرداخت

نهال انقلاب پس از یک سال و اندی مبارزه مستمر و پیگیر با باروری از خون بیش از شصت هزار شهید و صدهزار زخمی و معلول و با بر جای نهادن میلیاردها تومان خسارت مالی در میان فریادهای: «استقلال، آزادی، حکومت اسلامی» به ثمر نشست و این نهضت عظیم که با تکیه بر ایمان و وحدت و قاطعیت رهبری در مراحل حساس و هیجان‌آمیز نهضت و نیز فداکاری ملت به پیروزی رسید موفق به درهم کوبیدن تمام محاسبات و مناسبات و نهادهای امپریالیستی گردید که در نوع خود سرفصل جدیدی بر انقلابات گسترده مردمی در جهان شد. ۲۱ و ۲۲ بهمن سال یک هزار و سیصد و پنجاه و هفت روزهای فروریختن بنیاد شاهنشاهی شد و استبداد داخلی و سلطه خارجی متکی بر آن را درهم شکست و با این پیروزی بزرگ طلیعه حکومت اسلامی که خواست دیرینه مردم مسلمان است نوید پیروزی نهایی را داد. ملت ایران به طور یکپارچه و با شرکت مراجع تقلید و علمای اسلام و مقام رهبری در همه‌پرسی جمهوری اسلامی تصمیم نهایی و قاطع خود را بر ایجاد نظام نوین جمهوری اسلامی اعلام کرد و با اکثریت ۹۸/۲٪ به نظام جمهوری اسلامی رأی مثبت داد. اکنون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان بیانگر نهادها و مناسبات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه باید راهگشای تحکیم پایه‌های حکومت اسلامی و ارائه دهنده طرح نوین نظام حکومتی بر ویرانه‌های نظام طاغوتی قبلی گردد.

شیوه حکومت در اسلام

حکومت از دیدگاه اسلام، برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی هم‌کیش و هم‌فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید. ملت ما در جریان تکامل انقلابی خود از غبارها و زنگارهای طاغوتی زدوده شد و از آمیزه‌های فکری بیگانه خود را پاک نمود و به مواضع فکری و جهان‌بینی امیل اسلامی بازگشت و اکنون بر آن است که با موازین اسلامی جامعه نمونه (اسوه) خود را بنا کند. بر چنین پایه‌ای، رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی را به وجود آورد که در آن انسان با ارزش‌های والا و جهان‌شمول اسلامی پرورش یابد. قانون اساسی باتوجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود، زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند به‌ویژه در گسترش روابط بین‌المللی، با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل امت واحد جهانی را هموار کند (ان هذمه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون) و استمرار به مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان قوام یابد. باتوجه به ماهیت این نهضت بزرگ، قانون اساسی تضمین‌گر نفی هرگونه استبداد فکری و اجتماعی و انحصار اقتصادی می‌باشد و درخط گسستن از سیستم استبدادی و سپردن سرنوشت مردم به دست‌خودشان تلاش می‌کند. (و یضع عنهم اصرهم و الاغلال التي كانت علیهم). در ایجاد نهادها و بنیادهای سیاسی که

خود پایه تشکیل جامعه است براساس تلقی مکتبی، صالحان عهده‌دار حکومت و اداره مملکت می‌گردند (ان الارض یرثها عبادی الصالحون) و قانونگذاری که مبین ضابطه‌های مدیریت اجتماعی است، بر مدار قرآن و سنت، جریان می‌یابد. بنابراین نظارت دقیق و جدی از ناحیه اسلام‌شناسان عادل و پرهیزکار و متعهد (فقهای عادل) امری محتوم و ضروری است و چون هدف از حکومت، رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام الهی است (و الی الله مصیر) تا زمینه بروز و شکوفایی استعدادها به منظور تجلی ابعاد خداگونگی انسان فراهم آید (تخلقوا باخلاق الله) و این جز در گرو مشارکت فعال و گسترده تمامی عناصر اجتماع در روند تحول جامعه نمی‌تواند باشد. باتوجه به این جهت، قانون اساسی زمینه چنین مشارکتی را در تمام مراحل تصمیم‌گیری‌های سیاسی و سرنوشت‌ساز برای همه افراد اجتماع فراهم می‌سازد تا در مسیر تکامل انسان هر فردی خود دست‌اندرکار و مسئول رشد و ارتقاء و رهبری گردد که این همان تحقق حکومت مستضعفین در زمین خواهد بود. (و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین)

ولایت فقیه عادل

براساس ولایت امر و امامت مستمر، قانون اساسی زمینه تحقق رهبری فقیه جامع‌الشرایطی را که از طرف مردم به عنوان رهبر شناخته می‌شود (مجاری الامور بید العلماء بالله الامناء علی حلاله و حرامه) آماده می‌کند تا ضامن عدم انحراف سازمان‌های مختلف از وظایف اصیل اسلامی خود باشد.

اقتصاد وسیله است نه هدف

در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه همچون دیگر نظام‌های اقتصادی تمرکز و تکاثر ثروت و سودجویی، زیرا که در مکاتب مادی، اقتصاد خود هدف است و بدین جهت در مراحل رشد، اقتصاد عامل تخریب و فساد و تباهی می‌شود ولی در اسلام اقتصاد وسیله است و از وسیله انتظاری جز کارآیی بهتر در راه وصول به هدف نمی‌توان داشت. با این دیدگاه برنامه اقتصاد اسلامی فراهم‌کردن زمینه مناسب برای بروز خلاقیت‌های متفاوت انسانی است و بدین جهت تامین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او برعهده حکومت اسلامی است.

زن در قانون اساسی

در ایجاد بنیادهای اجتماعی اسلامی، نیروهای انسانی که تاکنون در خدمت استثمار همه‌جانبه خارجی بودند هویت اصلی و حقوق انسانی خود را بازمی‌یابند و در این بازیابی طبیعی است که زنان به دلیل ستم بیشتری که تاکنون از نظام طاغوتی متحمل شده‌اند استیغای حقوق آنان بیشتر خواهد بود. خانواده واحد بنیادین جامعه و قانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است اصل اساسی بوده و فراهم‌کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف

حکومت اسلامی است. زن در چنین برداشتی از واحد خانواده، از حالت (شیء بودن) و یا (ابزار کار بودن) در خدمت اشاعه مصرف‌زدگی و استثمار، خارج شده و ضمن بازیافتن وظیفه خیر و پراح مادری در پرورش انسان‌های مکتبی پیشاهنگ و خود هم‌رزم مردان در میدان‌های فعال حیات می‌باشد و در نتیجه پذیرای مسئولیتی خیرتر و در دیدگاه اسلامی برخوردار از ارزش و کرامتی والاتر خواهد بود.

ارتش مکتبی

در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس و ضابطه باشد، بدین جهت ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب در انطباق با هدف فوق شکل داده می‌شوند و نه تنها حفظ و حراست از مرزها بلکه بار رسالت مکتبی یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز عهده‌دار خواهند بود. (و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدوالله و عدوکم و آخرین من دونهم).

قضا در قانون اساسی

مسئله قضا در رابطه با پاسداری از حقوق مردم در خط حرکت اسلامی، به منظور پیشگیری از انحرافات موضعی در درون امت اسلامی امری است حیاتی، از این رو ایجاد سیستم قضائی بر پایه عدل اسلامی و متشکل از قضات عادل و آشنا به ضوابط دقیق دینی، پیش‌بینی شده است، این نظام به دلیل حساسیت بنیادی و دقت در مکتبی‌بودن آن لازم است به دور از هر نوع رابطه و مناسبات ناسالم باشد. (و اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل)

قوه مجریه

قوه مجریه به دلیل اهمیت ویژه‌ای که در رابطه با اجرای احکام و مقررات اسلامی به منظور رسیدن به روابط و مناسبات عادلانه حاکم بر جامعه دارد و همچنین ضرورتی که این مسئله حیاتی در زمینه‌سازی وصول به هدف نهایی حیات خواهد داشت، بایستی راهگشای ایجاد جامعه اسلامی باشد. نتیجتاً محورشدن در هر نوع نظام دست‌وپاگیر پیچیده که وصول به این هدف را کند و یا خدشه‌دار کند از دیدگاه اسلامی نفی خواهد شد، بدین جهت نظام بوروکراسی که زاینده و حاصل حاکمیت‌های طاغوتی است، به شدت طرد خواهد شد تا نظام اجرایی با کارآیی بیشتر و سرعت افزون‌تر در اجرای تعهدات اداری به وجود آید.

وسایل ارتباط جمعی

وسایل ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون) بایستی در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره‌جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضداسلامی جدا پرهیز کند. پیروی از اصول چنین قانونی که آزادی و کرامت انبای بشر را سرلوحه اهداف خود دانسته و راه رشد و تکامل انسان را می‌گشاید، برعهده همگان است و لازم است که امت مسلمان با انتخاب مسئولین کاردان و مؤمن و نظارت مستمر بر کار آنان به طور فعالانه در ساختن جامعه اسلامی

مشارکت جویند، به امید این که در بنای جامعه نمونه اسلامی (اسوه) که بتواند الگو و شهیدی بر همگی مردم جهان باشد موفق گردد. (و کذلک جعلناکم امه وسطا لتکونوا شهداء علی الناس)

نمایندگان

مجلس خبرگان متشکل از نمایندگان مردم، کار تدوین قانون اساسی را براساس بررسی پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهایی که از گروه‌های مختلف مردم رسیده بود در دوازده فصل که مشتمل بر یکمصد و هفتاد و پنج اصل می‌باشد در طلیعه پانزدهمین قرن هجرت پیغمبر اکرم صلی‌الله علیه و اله و سلم بنیانگذار مکتب‌رهایی بخش اسلام با اهداف و انگیزه‌های مشروح فوق به پایان رساند، به این امید که این قرن، قرن حکومت جهانی مستضعفین و شکست تمامی مستکبرین گردد.

۱- بنابر مقدمه قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸، مبنای نگارش این قانون، کدام مورد بوده است؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۸)

الف) پیشنهادهای شورای انقلاب و طرح‌های پیشنهادی دولت

ب) پیشنهادهای دولت و اصلاحات پیشنهادی از سوی مراجع تقلید

ج) پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهای گروه‌های مختلف مردم

د) پیش‌نویس پیشنهادی دولت و اصلاحات به عمل آمده از سوی مجلس خبرگان

۲- بر اساس مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مفظ و مراست از مرزها و جهاد در راه

فدا و مبارزه در راه گسترش ماکمیت قانون فدا در جهان، برعهده کدام مورد است؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۸)

الف) ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

ب) نیروهای نظامی و انتظامی

ج) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

د) ارتش جمهوری اسلامی

۳- کدام گزینه در رابطه با مصوبات «شورای انقلاب» درست است؟

(رکتری ۱۴۰۰)

الف) حسب مورد، برخی مصوبات شورا، قانون و برخی، مقررات است.

ب) نسخ و تغییر مصوبات این شورا، صرفاً در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است.

ج) با توجه به تنفیذ مصوبات مزبور از سوی امام خمینی (ره)، در حکم قانون به شمار می‌آیند.

د) کلیه مصوبات این شورا، عنوان لایحه قانونی داشته و توسط هیئت وزیران قابل تغییر و اصلاح نیستند.

۴- مطابق مقدمه قانون اساسی، ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در

سده‌افیر، و بودن آن است.

الف) مکتبی - اسلامی

ب) عدالت‌خواهانه - اسلامی

ج) مکتبی - شیعی

د) عدالت‌خواهانه - شیعی

۵- مطابق مقدمه قانون اساسی علت اصلی شکست مشروطه و جنبش ملی‌شدن نفت چیست؟

- (الف) اسلامی نبودن
(ب) مکتبی نبودن
(ج) عدالت‌خواه نبودن
(د) شیعی نبودن

۶- مطابق مقدمه قانون اساسی چه واقعه‌ای را می‌توان طلحه نهضت دانست؟

- (الف) انتشار متن مشهور در روزنامه اطلاعات
(ب) ۱۷ شهریور ۵۷
(ج) رفتن شاه از ایران
(د) اعتراض به انقلاب سفید

۷- هفتمها و چهلمها در اواخر سال ۵۶ و اوایل سال ۵۷ متعاقب اعتراض به کدام موضوع شکل

گرفتند؟

- (الف) انتشار نامه توهین‌آمیز در ۱۷ دی ۱۳۵۶
(ب) به خاک و خون کشیدن مردم در ۱۷ شهریور ۱۳۵۶
(ج) قیام گسترده مردم در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
(د) تبعید امام به عراق

۸- تعداد شهدا در متن مقدمه قانون اساسی چند نفر است؟

- (الف) بیش از شصت هزار نفر
(ب) بیش از ۲۰ هزار نفر
(ج) بیش از ۵ هزار نفر
(د) بیش از هزار نفر

۹- مطابق مقدمه قانون اساسی، کانون اصلی رشد انسان است.

- (الف) مسجد
(ب) جبهه
(ج) خانواده
(د) مدرسه

۱۰- نظر مقدمه قانون اساسی در مورد بروکراسی چیست؟

- (الف) باید به شدت طرد شود.
(ب) برای رشد و تعالی انسان‌ها ضرورت دارد.
(ج) تقویت شود
(د) بروکراسی اسلامی پدید آید

۱۱- کرامت به شکل جدی و صریح در کدام بخش از مقدمه قانون اساسی مورد توجه قرار گرفته

است؟

- (الف) قوه مجریه
(ب) وسایل ارتباط جمعی
(ج) ولایت فقیه
(د) نهضت مردمی

۱۲- مطابق مقدمه قانون اساسی؛ متشکل از نمایندگان مردم، کار تدوین قانون اساسی

را به پایان رساند.

- (الف) مجلس خبرگان
(ب) مجلس نمایندگان
(ج) مجلس سنا
(د) مجلس مؤسسان

۱۳- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ دربردارنده اصل و فصل بود

و پس از بازنگری تعداد اصول به و تعداد فصول به رسید.

- (الف) ۱۷۵ - ۱۲ - ۱۷۷ - ۱۴
(ب) ۱۷۵ - ۱۰ - ۱۷۷ - ۱۴
(ج) ۱۷۷ - ۱۴ - ۱۷۷ - ۱۴
(د) ۱۷۷ - ۱۴ - ۱۷۵ - ۱۲

۱ ج الف ۲ الف ۳ الف

۴ الف براساس مقدمه قانون اساسی، ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر، مکتبی و اسلامی بودن آن است.

۵ ب طبق مقدمه قانون اساسی: ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضداستعماری ملی‌شدن نفت به این تجربه گران‌بار دست یافت که علت اساسی و مشخص عدم موفقیت این نهضت‌ها، مکتبی نبودن مبارزات بوده است.

۶ د بنابر مقدمه قانون اساسی: اعتراض درهم‌کوبنده امام‌خمينی به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیسم جهانی بود، عامل حرکت یکپارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خونبار امت اسلامی در خرداد ماه ۴۲ که در حقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به‌عنوان رهبری اسلامی تثبیت و مستحکم نمود.

۷ الف مطابق متن مقدمه قانون اساسی: انتشار نامه توهین‌آمیزی به ساحت مقدس روحانیت و به‌ویژه امام‌خمينی در ۱۷ دی ۱۳۵۶ از طرف رژیم حاکم این حرکت را سریع‌تر نمود و باعث انفجار خشم مردم در سراسر کشور شد و رژیم برای مهارکردن آتشفشان خشم مردم کوشید این قیام معترضان را با به خاک و خون کشیدن، خاموش کند، اما این خود خون بیشتری در رگ‌های انقلاب جاری ساخت و تپش‌های پی‌درپی انقلاب در هفت‌ها و چهل‌های یادبود شهدای انقلاب، حیات و گرمی و جوشش یکپارچه و هر چه فزون‌تری به این نهضت در سراسر کشور بخشید.

۸ الف در مقدمه قید شده: «نهال انقلاب پس از یک سال و اندی مبارزه مستمر و پیگیر با باروری از خون بیش از شصت هزار شهید و صدهزار زخمی و معلول و با برجای نهادن میلیاردها تومان خسارت مالی در میان فریادهای: «استقلال، آزادی، حکومت اسلامی» به ثمر نشست.»

۹ ج مطابق مقدمه قانون اساسی: خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد پاینده انسان است، اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است.

۱۰ الف وفق مقدمه قانون اساسی: محصورشدن در هر نوع‌نظام دست‌وپاگیر پیچیده که وصول به این هدف را کند و یا خدشه‌دار کند از دیدگاه اسلامی نفی خواهد شد، بدین جهت نظام بوروکراسی که زاپیده و حاصل حاکمیت‌های طاغوتی است، به‌شدت طرد خواهد شد تا نظام اجرایی با کارایی بیشتر و سرعت افزون‌تر در اجرای تعهدات اداری به وجود آید.

۱۱ ب در مقدمه قانون اساسی ذیل عنوان وسائل ارتباط جمعی بیان شده: «وسایل ارتباط جمعی (راديو - تلویزیون) بایستی در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره‌جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضداسلامی جدا پرهیز کند. پیروی از اصول چنین قانونی که آزادی و کرامت انبای بشر را سرلوحه اهداف خود دانسته و راه رشد و تکامل انسان را می‌گشاید، برعهده همگان است.»

۱۲ الف مطابق مقدمه قانون اساسی؛ «مجلس خبرگان متشکل از نمایندگان مردم، کار تدوین قانون اساسی را براساس بررسی پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهایی که از گروه‌های مختلف مردم رسیده بود

در دوازده فصل که مشتمل بر یکصد و هفتاد و پنج اصل می‌باشد در طلوعه پانزدهمین قرن هجرت پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بنیان‌گذار مکتب‌رهایی بخش اسلام با اهداف و انگیزه‌های مشروح فوق به پایان رساند»

۱۳ الف

فصل نخست: اصول کلی

اصل نخست - حکومت ایران جمهوری اسلامی است که ملت ایران، بر اساس اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل قرآن، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالی‌قدر تقلید آیت‌الله‌العظمی امام خمینی، در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی‌الاولی سال یک هزار و سیصد و نود و نه هجری قمری با اکثریت ۹۸/۲٪ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به آن رأی مثبت داد.

اصل نخست قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: در نظام جمهوری اسلامی همه مقامات عالی‌ه دارای مسئولیت‌های مشخص و دارای صلاحیت و مشروعیت مکتسبه از رأی مردم نیز هستند (عمید زنجانی، ۱۳۹۱: ۲۰۰).

نکته ۲: در جمهوری اسلامی، نمایندگان مجلس در قانون‌گذاری آزاد نیستند؛ بلکه محدود به محتوای جمهوری اسلامی، یعنی اسلام می‌شوند و نمی‌توانند برخلاف اصول اسلام تصمیم بگیرند (کاتوزیان، ۱۳۷۷: ۱۰۹).

نکته ۳: مجموعه افراد انسانی که در یک سرزمین زندگی می‌کنند و از حیث اصالت، تاریخ، آداب و عادات و در بیشتر موارد زبان، اشتراک دارند را ملت گویند (قاضی شریعت‌پناهی، ۱۳۹۳: ۱۹۵).

نکته ۴: انقلاب ۱۳۵۷ ایران، مانند بسیاری از انقلاب‌ها، چندین گروه، طبقه و حزب با عقاید ناهمگون را، که مخالف رژیم کهنه بودند، متحد ساخت (آرکدی، ۱۳۹۵: ۱۵).

نکته ۵: قانون اساسی عصاره اراده ملت و یک نوع توافق جمعی مردم و حاکمان درخصوص زمامداری است (خسروی، ۱۳۹۷: ۱۶).

۱- حکومت ایران جمهوری اسلامی است که

(آزاد ۸۰)

(الف) ملت ایران با فتوای امام خمینی (ره) به آن رأی مثبت داد.

(ب) امام خمینی (ره) آن را بنیان‌گذاری و تأسیس نمود.

(ج) ملت ایران با اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل به آن رأی مثبت داد.

(د) با فتوای امام خمینی (ره) و اطاعت مردم رسمیت یافت.

۲- همه‌پرسی جمهوری اسلامی ایران در چه روز(ها)ی برگزار شد و چه درصدی از مردم به آن رأی

موافق دادند؟

الف) ۱۰ و ۱۱ فروردین - ۹۸,۲ درصد از شرکت کنندگان

ب) ۱۰ و ۱۱ فروردین - ۹۸,۲ درصد از واجدین شرایط

ج) ۱۲ فروردین - ۹۸,۲ درصد از شرکت کنندگان

د) ۱۲ فروردین - ۹۸,۲ درصد از واجدین شرایط

۳- در تأسیس جمهوری اسلامی در چه مراحلی رأی مردم مورد توجه قرار گرفت؟

الف) فراندوم عنوان نظام، فراندوم قانون اساسی

ب) انتخابات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی، فراندوم قانون اساسی

ج) فراندوم عنوان نظام، انتخابات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی، فراندوم قانون اساسی

د) فراندوم عنوان نظام، انتخابات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی

پاسخنامه

۱ ج نکته مهم در پاسخ دادن به سؤالات مربوط به این اصل توجه به این نکته است که اولاً نظام ما جمهوری است و ثانیاً اسلامی است.

۲ ب مطابق اصل اول قانون اساسی: «ملت ... در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یکپار و سبک و پنجاه و هشت هجری شمسی ... با اکثریت ۹۸,۲٪ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به آن رأی مثبت داد.»

۳ ج

اصل دوم- جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به:

۱- خدای یکتا (لا اله الا الله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او.

۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین.

۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا.

۴- عدل خدا در خلقت و تشریح.

۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام.

۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه:

الف) اجتهاد مستمر فقهای جامع‌الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین،

ب) استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها،

ج) نفی هر گونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری،

قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند.

اصل دوم قانون اساسی از منظر دکتترین

نکته ۱: در این جا به صورت هم‌زمان به هر دو بعد عدالت تکوینی و تشریحی الهی اشاره شده است (شعبانی، ۱۳۸۸: ۸۱).

نکته ۲: نقطه مقابل استقلال، استعمار است (آشوری، ۱۳۹۳: ۲۶ تا ۳۰).

۱- وفق اصل دوم پایه‌های نظام جمهوری اسلامی ایران کدام هستند؟

الف) اصول دین اسلام و اصول مذهب شیعه و کرامت

ب) فروع دین

ج) اصول لیبرال دموکراسی

د) اصول سوسیال دموکراسی

۲- پایه‌های نظام جمهوری اسلامی، ایمان به چه مواردی است؟

الف) توحید، معاد، نبوت، وحی، امامت

ب) توحید، معاد، نبوت، عدل، امامت

ج) توحید، معاد، نبوت، وحی، امامت، کرامت

د) توحید، معاد، نبوت، عدل، امامت، کرامت

۳- در قانون اساسی علاوه بر ایمان به اصول دین اسلام و مذهب تشیع، ایمان به چه چیزی مورد

توجه قرار گرفته است؟

الف) کرامت

ب) حقوق بشر

ج) جمهوریت

د) ولایت

پاسخنامه

۱ الف

۲ د در اصل دوم قانون اساسی به جای لفظ توحید از «خدای یکتا (لا اله الا الله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او» و به جای نبوت از «وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین» استفاده شده است.

۳ الف گزینه د در ذیل امامت بیان شده است.

اصل سوم- دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل

دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر

- فساد و تباهی.
- ۲- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر.
- ۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.
- ۴- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.
- ۵- طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.
- ۶- محو هر گونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.
- ۷- تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.
- ۸- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.
- ۹- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
- ۱۰- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضرور.
- ۱۱- تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور.
- ۱۲- پیریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.
- ۱۳- تأمین خودکفایی در علوم و فنون صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.
- ۱۴- تأمین حقوق همه‌جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.
- ۱۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.
- ۱۶- تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان.

اصل سوم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: در اصل فوق برخی از مهم‌ترین اهداف ایجاد نظام جمهوری اسلامی همچون آموزش و پرورش رایگان ذکر شده است؛ اما شاید مهم‌ترین نکته این اصل، آن باشد که در آن به صراحت قانون را به‌عنوان مرز آزادی بیان کرده در حالی که در اصول دیگر موضوعاتی همچون: عدم اضرار به سائرین، مبانی اسلام و حقوق عمومی به‌عنوان مرزهایی برای آزادی قید شده‌اند.

نکته ۲: راهکار ایجاد عدالت اجتماعی و آزادی در جامعه، رعایت مساوات بین افراد خواهد بود (مطهری، ۱۳۹۷: ۱۱۴-۱۱۵).

نکته ۳: هر امتیازی تبعیض نیست؛ زیرا باید میان بازدهی کار افراد و گروه‌ها با حقوق و مزایای آنها تناسب وجود داشته باشد (یزدی، ۱۳۶۸: ۶۰ - ۶۱).

۱- مطابق قانون اساسی تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی از سوی دولت با رعایت کدام مورد الزامی است؟
(دکتری ۹۴)

الف) حدود قانون ب) تساوی عموم در برابر قانون

ج) مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی د) ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه

۲- طبق اصل سوم قانون اساسی کدام یک از گزینه‌های زیر نادرست است؟

الف) باید در نظام جمهوری اسلامی برای همگان تربیت بدنی رایگان در نظر گرفته شود.

ب) دولت موظف به تسهیل و تعمیم آموزش عالی است.

ج) دولت موظف به تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود شریعت است.

د) دولت در سیاست خارجی موظف به تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمین جهان است.

۳- موضع قانون اساسی در قبال تکلیف دولت در مورد تربیت بدنی چیست؟

الف) همچون آموزش و پرورش، لزوماً برای همه رایگان نخواهد بود، اما دولت در قبال تسهیل و تعمیم آن وظیفه دارد.

ب) همچون آموزش عالی، لزوماً برای همه رایگان نخواهد بود، اما دولت در قبال تسهیل و تعمیم آن وظیفه دارد.

ج) همچون آموزش و پرورش، رایگان در همه سطوح

د) همچون آموزش عالی، رایگان در همه سطوح

۴- اصل سوم قانون اساسی چه محدودیتی (هایی) را برای آزادی‌های سیاسی و اجتماعی تعیین کرده است؟

الف) قانون ب) قانون و شرع

ج) شرع د) حقوق بشر

۵- موضع قانون اساسی در قبال خودکفایی چیست؟

الف) تأمین خودکفایی در علوم و فنون، صنعت و امور نظامی.

ب) تأمین خودکفایی در علوم و فنون، صنعت، کشاورزی و امور نظامی.

ج) تأمین خودکفایی در علوم و فنون، کشاورزی و امور نظامی.

د) تأمین خودکفایی در علوم و فنون و امور نظامی.

پاسخنامه

۱ الف

۲ ج طبق بند ۷ از اصل سوم قانون اساسی دولت موظف به تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود

قانون است.

۳ ج مطابق بند ۳ اصل ۳ قانون اساسی، دولت باید همه امکانات خود را برای «آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح، و تسهیل و تعمیم آموزش عالی» به کار ببرد.

۴ الف مطابق بند ۷ اصل ۳ دولت باید همه امکانات خود را برای «تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون» به کار ببرد.

۵ ب به بند ۱۳ اصل ۳ قانون اساسی رجوع کنید.

اصل چهارم- کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر این‌ها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر برعهده فقهای شورای نگهبان است.

اصل چهارم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست

شماره ۱/۱۱۴۳ تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۵

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

اجرای قوانین و تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های گذشته که برخلاف موازین اسلامی است و صدور حکم بر طبق آنها در محاکم، به‌خصوص با توجه به اصل چهارم و اصل یکصد و هفتاد و یک قانون اساسی به‌هیچ عنوان موجه نیست.

این نظر به شورای عالی قضایی پیشنهاد شده که با توجه به این دو اصل، همه قوانین و تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های خلاف اسلام منسوخ و محاکم موظف‌اند طبق اصل یکصد و شصت و هفتم بر طبق موازین اسلام رأی دهند و این موازین به‌وسیله شورای عالی قضایی طبق فتوای امام استخراج و به دادسراها و دادگاه‌های انقلاب و دادسراها و دادگاه‌های دیگر ابلاغ گردد و به این ترتیب تا تصویب لوایح قانونی در مجلس شورای اسلامی جلوی اجرای احکام خلاف اسلام گرفته شود. خواهشمند است نظر آن شورا را کتباً اعلام فرمایید.

از طرف شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران- سید عبدالکریم موسوی اردبیلی

تفسیر نخست

شماره ۱۹۸۳ تاریخ ۱۳۶۰/۲/۸

شورای محترم عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۱۱۴۳ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۵: موضوع در جلسات شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت. نظر شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«مستفاد از اصل چهارم قانون اساسی این است که به طور اطلاق کلیه قوانین و مقررات در تمام زمینه‌ها باید مطابق موازین اسلامی باشد و تشخیص این امر به عهده فقهای شورای نگهبان است؛ بنابراین قوانین و مقرراتی را که در مراجع قضایی اجرا می‌گردد و شورای عالی قضایی آنها را مخالف موازین اسلامی می‌داند، جهت بررسی و تشخیص مطابقت یا مخالفت با موازین اسلامی برای فقهاء شورای نگهبان ارسال دارید.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم

شماره ۱۳۶۶/۷/۱۲ ۵۳۰۱۸

شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه اخذ بهره و اختصارات تأخیر تادیه توسط دولت، مؤسسات و شرکتهای ایرانی از دولت‌ها و مؤسسات و شرکتهای خارجی بر اساس قراردادهای منعقدۀ غالباً از سوی اطراف و مراجع خارجی مغایر با موازین اسلامی و اصول چهل‌وسوم و چهل‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قلمداد می‌گردد؛ علی‌هذا خواهشمند است با توجه به اینکه اصول قانون اساسی حاکم در روابط اتباع ایرانی است در اجرای اصول چهارم و نودو هشتم قانون اساسی اعلام‌نظر فرمایند: آیا حق اخذ بهره و خسارات تأخیر تادیه توسط دولت و مؤسسات و شرکتهای ایرانی از دولت‌ها، مؤسسات و شرکتهای خارجی که در قراردادهای منعقدۀ ملحوظ یا بر اساس آنها ایجاد شده یا می‌شود و بنا به تفحص و تشخیص طرف ایرانی اطراف و مراجع خارجی به لحاظ مبانی عقیدتی خود دریافت این وجوه را ممنوع ندانسته و حتی قانونی و یا مشروع می‌دانند مغایرتی با احکام و موازین شرع مقدس اسلام و یا اصول قانون اساسی دارد؟

نخست وزیر - میرحسین موسوی

تفسیر دوم

شماره ۱۳۶۶/۱۰/۲۴ ۹۳۴۸

جناب آقای مهندس موسوی نخست وزیر محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۵۳۰۱۸ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۲:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، نظر تفسیری شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«دریافت بهره و خسارات تأخیر تادیه از دولت‌ها و مؤسسات و شرکتهای اشخاص خارجی که برحسب مبانی عقیدتی خود دریافت آن را ممنوع نمی‌دانند شرعاً مجاز است، لذا مطالبه وصول این‌گونه وجوه مغایر با قانون اساسی نیست و اصول چهل‌وسوم و چهل‌ونهم قانون اساسی شامل این مورد نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه سوم

شماره ۱۶۴۶/۲۲۳۶-۱- ر تاریخ ۱۳۷۲/۲/۱۸

شورای محترم نگهبان

لطفاً با توجه به اصول قانون اساسی در مورد مجمع تشخیص مصلحت نظر آن شورای محترم را در خصوص مسائل زیر بیان فرمایید:

- ۱- آیا مجمع می‌تواند پس از تصویب و ابلاغ مصوبات خود درباره آنها تجدیدنظر کند.
 - ۲- اگر ابهامی در مفهوم مصوبات بود رفع ابهام آن و تفسیر مصوبه با خود مجمع است و یا مرجع تفسیر مجلس شورای اسلامی و یا تفسیرها احتیاج به ارجاع مجدد از سوی مقام رهبری است.
 - ۳- اصولاً آیا مصوبات مجمع قانون است و همه ویژگی‌های قوانین عادی باید در مورد آنها مراعات شود و من جمله تفسیر؟
 - ۴- اگر تعارضی بین مصوبات مجمع و قوانین عادی و اساسی و مقررات رسمی دیگر کشور به وجود آید تکلیف چیست؟ و حاکم کدامند؟
 - ۵- آیا مجلس شورای اسلامی و سایر مراکزی که به نحوی حق تعیین ضوابط و مقررات و قوانین را دارند می‌توانند مصوبات مجمع را رد و نقض و یا فسخ و ابطال کنند؟
- اکبرهاشمی رفسنجانی- رئیس‌جمهور و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام
تفسیر سوم

شماره ۴۵۷۵ تاریخ ۱۳۷۲/۳/۳

ریاست محترم مجمع تشخیص مصلحت نظام

عطف به نامه شماره ۱۶۴۶/۲۲۳۶-۱- ر مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۸:

نظر تفسیری شورای نگهبان بدین شرح اعلام می‌گردد:

- «۱- مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند مستقلاً در مواد قانونی مصوبه خود تجدیدنظر کند.
 - ۲- تفسیر مواد قانونی مصوب مجمع در محدوده تبیین مراد با مجمع است؛ اما اگر مجمع در مقام توسعه و تزییق مصوبه خود باشد مستقلاً نمی‌تواند اقدام نماید.
 - ۳- مطابق اصل چهارم قانون اساسی مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند خلاف موازین شرع باشد و در مقام تعارض نسبت به اصل قانون اساسی موردنظر مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان (موضوع صدر اصل ۱۱۲) و همچنین نسبت به سایر قوانین و مقررات دیگر کشور مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام حاکم است.»
- ذکر این نکته لازم است که در مورد تعارض مصوبات مجمع با سایر اصول قانون اساسی شورای نگهبان به رأی نرسید.

دبیر شورای نگهبان- احمد جنتی

اصل چهارم قانون اساسی از منظر مقررات

موادی از آیین‌نامه داخلی شورای نگهبان

ماده ۱۹- اعلام مغایرت قوانین و مقررات یا موادی از آنها با شرع با توجه به اصل چهارم قانون اساسی، در هر زمان که مقتضی باشد توسط اکثریت فقهای شورای نگهبان انجام می‌یابد و تابع مدت‌های مذکور در اصل نود و چهارم قانون اساسی نمی‌باشد. سؤال‌های فقهی دیوان عدالت اداری و قضات درباره مغایرت قوانین و مقررات با شرع حسب مورد از طریق رئیس دیوان و رئیس قوه قضائیه به شورای نگهبان ارسال می‌شود.

ماده ۲۱- در موارد مغایرت قوانین با شرع موضوع ماده ۱۹ نظر اکثریت فقهای شورای نگهبان به رئیس‌جمهوری اعلام می‌شود تا از طرف وی اقدام لازم به عمل آید.

اصل چهارم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: جایگاه شورای نگهبان در نظام حقوق اساسی کشور ما نهاد مؤسس ناظر است.

نکته ۲: شورای نگهبان هیچ‌گونه محدودیت زمانی برای احراز تطابق قوانین با شرع قائل نیست و از نظر زمانی اختیار خود را مطلق می‌انگارد. حجت الاسلام و المسلمین محمد یزدی عضو فقیه شورای نگهبان از ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۹ در این باب بیان می‌کند: اطلاق قانون چیزی است که کلیت آن در لفظ تصریح نشده؛ اما از مجموع آن کلیت فهمیده می‌شود و عموم این است که به شمول و کلیت تصریح دارد. هرچه تاکنون و یا بعد از این در قانون اساسی و یا قوانین عادی و یا مقررات آمده و می‌آید، اگر اطلاق و یا عموم داشته باشد، همه آنها زیر پوشش این اصل است (یزدی، ۱۳۶۸).

نکته ۳: البته بر طبق نظر دکتر مهرپور رفتار شورای نگهبان در قبال مغایرت با قانون اساسی با رفتار شورای نگهبان در قبال مغایرت با شریعت تفاوت دارد و این شورا صرفاً در خصوص مغایرت با شریعت قوانین پیشین را مورد بررسی قرار داده است (مهرپور، ۱۳۹۳: ۲۳) که این موضوع در آیین‌نامه داخلی شورای نگهبان نیز منعکس شده است.

نکته ۴: توجه کنید که لفظ موجود در اصل چهارم قوانین و مقررات است که نظارت بر آنها برعهده فقهای شورای نگهبان قرار داده شده اما موضوع اصول ۹۴ تا ۹۷ قانون اساسی، مصوبات مجلس است.

۶- فقهای شورای نگهبان نسبت به رسیدگی شرعی به قوانین زمان شاه صلامیت و نسبت به قوانین سال ۵۸ صلامیت

الف) دارند - دارند
ب) دارند - ندارند

ج) ندارند - ندارند
د) ندارند - دارند

۷- شورای نگهبان نسبت به بررسی قوانین مصوب ۱۳۶۰ از میث مطابقت با قانون اساسی صلامیت و فقهای شورای نگهبان نسبت به بررسی قوانین مصوب ۱۳۶۰ از میث مطابقت با شریعت صلامیت

الف) دارند - ندارند
ب) دارند - دارند

ج) ندارند - دارد
د) ندارند - دارند

۸- بر اساس اصل چهارم قانون اساسی کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس باشد.

الف) موازین اسلامی
ب) فقه جعفری
ج) فتوای مشهور
د) شریعت

۹- سازوکار اجرای اصل چهارم قانون اساسی چیست؟

الف) نظارت پیشینی بر همه قوانین و مقررات

ب) نظارت پسینی بر مقررات

ج) نظارت پسینی شورای نگهبان بر قوانین و مقررات

د) نظارت پسینی فقهای شورای نگهبان بر قوانین و مقررات

۱۰- زمان اعمال ابطال قانون از سوی فقهای شورای نگهبان چیست؟

الف) این قانون از ابتدا ملغی‌الاثربوده است و فقها این را اعلام می‌کنند.

ب) از لحظه رأی فقها این قانون ابطال می‌شود.

ج) از لحظه رأی فقها این قانون ابطال می‌شود، ضمن این که پیش از آن نیز دیوان عدالت اداری به مطالب رسیدگی می‌کند.

د) ابطال به مجلس اعلام می‌شود تا زمانی که مجلس قانون جدیدی تصویب کند، قانون قبل با رجاست.

۱۱- مطابق قانون اساسی، در فصوص نظارت شورای نگهبان بر قواعد مقوقی کدام مورد صمیمی‌تر است؟
(وکالت ۱۴۰۰)

الف) نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی

ب) نظارت بر قوانین و مصوبات مجلس شورای اسلامی و مقررات

ج) نظارت بر قوانین

د) نظارت بر قوانین و اساسنامه‌ها

پاسخنامه

۱ د ۲ ب ۳ ج ۴ الف ۵ ج ۶ الف

۷ ج شورای نگهبان نسبت به بررسی مصوبات مجلس از حیث مطابقت با قانون اساسی و فقهای شورای نگهبان

نسبت به بررسی مصوبات مجلس از حیث مطابقت با شریعت صلاحیت دارند، اما پس از قانونی شدن مصوبات، شورای نگهبان نسبت به بررسی قوانین از حیث مطابقت با قانون اساسی صلاحیت ندارد و فقهای شورای نگهبان نسبت به بررسی قوانین از حیث مطابقت با شریعت صلاحیت دارند.

۸ الف مطابق اصل چهارم قانون اساسی، کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد.

۹ د در صورت مغایرت با موازین اسلام، در نهایت قوانین و مقررات از سوی فقهای شورای نگهبان ابطال واقع می‌شوند.

۱۰ الف هم در مورد قوانین و هم در مورد مقرراتی که فقهای شورای نگهبان آن را خلاف موازین اسلامی اعلام می‌کنند، این اعلام مغایرت به منزله ابطال نیست، بلکه قانون از ابتدا باطل بوده است.

۱۱ ب این سؤال به نظرات پسینی فقهای شورای نگهبان نیز اشاره دارد.

اصل پنجم- در زمان غیبت حضرت ولی عصر(عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت برعهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.

اصل پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت برعهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که اکثریت مردم او را به رهبری شناخته و پذیرفته باشند و در صورتی که هیچ فقیهی دارای چنین اکثریتی نباشد رهبر یا شورای رهبری مرکب از فقهای واجد شرایط بالا طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.

اصل پنجم قانون اساسی از منظر اسناد بین‌المللی

بند الف ماده ۲۳ اعلامیه اسلامی حقوق بشر بیان می‌کند که: «ولایت، امانتی است که استبداد یا سوءاستفاده از آن شدیداً ممنوع می‌باشد؛ زیرا که حقوق اساسی از این راه تضمین می‌شود.»

اصل پنجم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: در قانون اساسی فعلی جز در عنوان فصل هشتم (که از قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ باقی مانده است) هیچ اثری از شورای رهبری وجود ندارد و صرفاً در اصل ۱۱۱ قانون اساسی عنوان «شورای موقت رهبری» قید شده است.

نکته ۲: این امامت، امامتی اضطراری و سیاسی است (عمید زنجانی، ۱۳۹۱: ۲۱۶).

نکته ۳: در تعریف عدالت می‌توان گفت: «فضیلتی است که به‌موجب آن باید به هرکس آن چه را که حق اوست، داد» (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۶۱۵).

نکته ۴: تدبیر به‌معنای «پایان کاری را نگرستن و در امری اندیشیدن» است (معین، ۱۳۸۷: ۳۰۹).

۱- در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال‌های ۵۸ و ۶۸ چه نهادی پیش‌بینی شده بود؟ (به‌ترتیب)

- الف) شورای رهبری - شورای رهبری
 ب) شورای موقت رهبری - شورای رهبری
 ج) شورای رهبری - شورای موقت رهبری
 د) شورای موقت رهبری - شورای موقت رهبری

۲- طبق قانون اساسی سال ۵۸ کدام‌یک از گزینه‌های زیر درست است؟

- الف) شیوه انتخاب رهبر ابتدائاً از طریق مجلس خبرگان بود.
 ب) امکان ایجاد شورایی هفت نفره تحت‌عنوان شورای رهبری وجود داشت.
 ج) مجتهد متجزی می‌توانست رهبر شود.
 د) نصب عالی‌ترین مقام قضایی کشور برعهده رهبری بود.

۳- مطابق قانون اساسی سال ۵۸ ملاک انتخاب رهبری چیست؟

- الف) اکثریت او را به عنوان رهبر بشناسند و خبرگان با آن موافق باشد
 ب) انتخاب از سوی خبرگان
 ج) نظر مشهور علما
 د) اکثریت او را به عنوان رهبر بشناسند.

۴- پس از بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ ملاک انتخاب رهبری چیست؟

- الف) اکثریت او را به عنوان رهبر بشناسند و خبرگان با آن موافق باشد
 ب) انتخاب از سوی خبرگان
 ج) نظر مشهور علما
 د) اکثریت او را به عنوان رهبر بشناسند.

پاسخنامه

۱ ج

۲ د با درنگ در اصول ۵، ۷۱، ۹۱ و ۱۱. در می‌یابیم که اولاً مجلس خبرگان صرفاً در صورت نبودن اجماع ملی بر سر رهبر، به انتخاب رهبر اقدام می‌کرد و ابتدائاً وظیفه‌ای در این باب نداشت. ثانیاً رهبر باید مرجع می‌بود. ثالثاً شورای رهبری شورایی سه یا پنج‌نفره از میان مراجع بود که در صورت عدم انتخاب رهبر، با رأی خبرگان متصدی امور می‌شوند اما شورای موقت رهبری وجود نداشت. رابعاً با وجود این که مدیریت قوه قضائیه در قانون اساسی سال ۵۸ با شورایی ۵ نفره بود، اما طبق بند اول اصل ۱۱ همان قانون اساسی نیز نصب عالی‌ترین مقام قضایی از مسئولیت‌های رهبری به شماره می‌رفت.

۳ د مطابق اصل پنجم قانون اساسی در سال ۱۳۵۸ در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است، که اکثریت مردم او را به رهبری شناخته و پذیرفته باشند.

۴ ب مطابق اصل پنجم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸؛ «در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که اکثریت مردم او را به رهبری شناخته و پذیرفته باشند و در صورتی که هیچ فقیهی دارای چنین اکثریتی نباشد رهبر یا شورای رهبری مرکب از فقهای واجد شرایط بالا طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.» اما در روند بازنگری با حذف عبارت برجسته شده، این اصل بدین نحو تغییر کرد: «در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.» سازوکار اصل یکصد و هفتم قانون اساسی، انتخاب از سوی خبرگان است.

اصل ششم- در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکاء آراء عمومی اداره شود، از راه انتخابات: انتخاب رئیس‌جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراها و نظایر اینها، یا از راه همه‌پرسی در مواردی که در اصول دیگر این قانون معین می‌گردد.

اصل ششم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: اصل ششم قانون اساسی مؤیدی بر دموکراسی غیرمستقیم بودن نظام جمهوری اسلامی ایران است.

نکته ۲: حاکمیت مردم در طول حاکمیت الهی قرار دارد (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۳۶۹).

نکته ۳: اگر دولت و پارلمان بدون پی‌بردن به نظرات مردم عمل کنند نه تنها با خطر عدم تصویب اقدامات انجام شده روبه‌رو می‌شود؛ بلکه ممکن است مصوبات آنها هرگز جامه عمل نپوشد و همواره امکان اجرانشدن آنها وجود دارد زیرا اجرای صحیح و طبیعی قوانین مستلزم حداقل رضایت مردم است (عمید زنجانی، ۱۳۸۷: ۷۹).

نکته ۴: از این اصل به‌خوبی می‌توان دریافت که قانون اساسی بر تجلی نظر اکثریت در قوانین کشور تأکید دارد (راسخ، ۱۳۹۲: ۹۲).

نکته ۵: نمایندگی مردمی بیانگر تصویری حتی‌الامکان وفادار به هیئت اجتماعی با همه تنوع آن است (زولر، ۱۳۹۶: ۱۴۵).

۱- کدام یک از نهادهای ذیل انتفابی هستند؟

- (الف) مجمع تشخیص مصلحت نظام
(ب) شورای نگهبان
(ج) شورای بازنگری قانون اساسی
(د) شوراهای روستا

۲- طبق قانون اساسی کشور باید با اتکا به چه چیزی اداره شود؟

- (الف) منویات مقام معظم رهبری
(ب) سیاست‌های کلی نظام
(ج) قوانین جاریه
(د) رأی مردم

۳- در اصل ششم قانون اساسی به شکل صریح از کدام انتفابات نام برده نشده است؟

- (الف) مجلس خبرگان
(ب) مجلس شورای اسلامی
(ج) شوراها
(د) ریاست جمهوری

۴- مطابق اصل ششم قانون اساسی، در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکاء به اداره شود.

- (الف) آراء عمومی
(ب) منویات رهبری
(ج) فتاوی فقهای شورای نگهبان
(د) هیچ کدام

پاسخنامه

۱ د

۲ د طبق اصل ششم قانون اساسی؛ در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکای آراء عمومی اداره شود.

۳ الف البته شاید بتوان خبرگان را مصداق عبارت «نظایر اینها» مندرج در اصل ششم دانست.

۴ الف

اصل هفتم- طبق دستور قرآن کریم: «و امرهم شوری بینهم» و «شاورهم فی الامر»؛ شوراهای، مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند.

موارد طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراهای را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می‌کند.

اصل هفتم قانون اساسی از منظر اسناد بین‌المللی

نکته: بند ۱ ماده ۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر بیان می‌کند که: «هرکس حق دارد که در اداره امور عمومی کشور خود، خواه مستقیماً و خواه با وساطت نمایندگان که آزاد انتخاب شده باشند شرکت جوید».

اصل هفتم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: اگر با دقت به متن اصل هفتم قانون اساسی بنگرید، شوراهای شهر و روستا در قامت نهادی

مستقل در کنار قوای دیگر قید شده‌اند. این شوراها دولتی نیستند و در ساختاری خارج از قوای ثلاث، به‌عنوان نهاد عمومی غیردولتی فعالیت می‌کنند. گفتنی است که توضیحات بیشتر در مورد شوراها در اصول ۱۰۰ تا ۱۰۶ وجود دارد.

نکته ۲: انتخابات مجموعه عملیاتی است که در جهت گزینش فرمانروایان و یا تعیین ناظرانی برای مهار کردن قدرت تدبیر شده است و ابزاری است که به‌وسیله آن می‌توان اراده شهروندان را در شکل‌گیری نهادهای سیاسی و تعیین متصدیان اعمال اقتدار سیاسی مداخله داد (قاضی شریعت پناهی، ۱۳۹۳: ۲۹۷).

نکته ۴: بسیاری از علمای بزرگ الهی مشورت را عاملی می‌دانستند که باعث شخصیت‌بخشی به امت می‌شود (ساعد وکیل، ۱۳۹۴: ۸۲).

۱- شوراهای اسلامی شهر و روستا تابع کدام یک از قوا هستند؟ (ارشر ۹۲)

الف) قوه مقننه

ب) قوه قضائیه

ج) قوه مجریه

د) ذیل هیچ‌یک از قوا قرار ندارند.

۲- در اصل هفتم قانون اساسی به شکل صریح، کدام نهاد به عنوان مصداق شورا ذکر نشده است؟

الف) مجلس خبرگان رهبری

ب) مجلس شورای اسلامی

ج) شورای شهر

د) شورای روستا

پاسخنامه

۱ د

۲ الف البته شاید بتوان خبرگان را مصداق عبارت «نظایر این‌ها» مندرج در اصل هفتم دانست.

اصل هشتم- در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل برعهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت؛ شرایط، حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند.

«و المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر» (سوره توبه آیه ۷۱).

اصل هشتم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: در نظام جمهوری اسلامی اصل بر آزادبودن همگان در عرصه عمومی قرار گرفته و این آزادی تنها در مواردی خاص و استثنایی قابل نقض شدن است. بدون شک حریم خصوصی نیاز به قانونی خاص در این باره دارد.

۱- بر اساس اصل هشتم قانون اساسی و قانون امر به معروف و نهی از منکر مصوب سال ۱۳۹۴، در اجرای امر به معروف و نهی از منکر، در کدام صورت می‌توان متعرض مریم خصوصی اشخاص شد؟

(دکتری ۹۶)

الف) قانون تجویز کند.

ب) مصلحت و منفعت عمومی ایجاب کند.

ج) تعیین مصادیق تعرض به حریم خصوصی افراد، به عهده قاضی دادگستری است.

د) تعرض به حریم خصوصی افراد مطلقاً از قلمرو امر به معروف و نهی از منکر خارج است.

۲- شرایط و حدود و کیفیت امر به معروف و نهی از منکر را معین می‌کند.

الف) قانون اساسی

ب) قانون

ج) شریعت

د) حاکم شرع

۳- وظیفه امر به معروف و نهی از منکر بر عهده چه کسانی است؟

الف) فقط دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت

ب) فقط مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم.

ج) فقط مردم نسبت به یکدیگر، مردم نسبت به دولت

د) مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت

پاسخنامه

۱ الف حتی بدون توجه به متن قانون مزبور، صرفاً با برداشتی مناسب از اصل بیست و پنجم قانون اساسی می‌توان دریافت که گزینه الف صحیح است.

۲ ب در اصل هشتم به قانون اشاره شده است.

۳ د مطابق اصل هشتم قانون اساسی؛ امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت.

اصل نهم- در جمهوری اسلامی ایران، آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور از یکدیگر تفکیک ناپذیرند و حفظ آنها وظیفه دولت و آحاد ملت است. هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی، به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدشه‌ای وارد کند و هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را هرچند با وضع قوانین و مقررات سلب کند.

اصل نهم قانون اساسی از منظر اسناد بین‌المللی

طبق بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد: «کلیه اعضا در روابط بین‌المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن بر ضد تمامیت ارضی و استقلال سیاسی هر کشوری خودداری خواهند نمود».

اصل نهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: این اصل به عدم تعرض به آزادی‌های مشروع اطلاق دارد و این که حتی قانون نیز نمی‌تواند جلوی آزادی‌های مشروع را بگیرد؛ البته باید توجه داشت که این اطلاق صرفاً برای آزادی‌های مشروع وجود دارد، نه همه آزادی‌ها.

نکته ۲: دین و مذهب رسمی، خط، زبان، تاریخ و پرچم، عناصر وحدت ملی در نظام جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شوند.

نکته ۳: نتیجه مهمی که از اصل آزادی گرفته می‌شود این است که در مقام نظم بخشیدن به رابطه دولت و مردم و تفسیر و اجرای قوانین، هر جا که اختلاف و تردید در حدود و تکالیف اشخاص یا اختیار مقام‌های حکومت ایجاد شود باید آن را به سود «اصل آزادی» تعبیر کرد (کاتوزیان، ۱۳۷۷: ۴۲۸).

نکته ۴: نباید گفت هر قانون که وضع شد مطابق قاعده است (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۲).

(سراسری ارشد ۷۶)

۱- در نظام جمهوری اسلامی ایران

- الف) آزادی و استقلال تفکیک‌ناپذیرند، مگر به حکم قانون
- ب) آزادی‌های مشروع، حتی با وضع قانون غیر قابل سلب است.
- ج) سلب و محدودیت آزادی‌ها، حتی با تصویب قانون ممنوع است.
- د) آزادی فردی غیر قابل سلب است، مگر اینکه فقط برای استقلال کشور باشد.

۲- نسبت تمامیت ارضی و سلب آزادی‌ها چیست؟

- الف) به نام تمامیت ارضی نمی‌توان به سلب آزادی‌های مشروع پرداخت.
- ب) به نام تمامیت ارضی نمی‌توان به سلب آزادی‌ها پرداخت.
- ج) به نام تمامیت ارضی می‌توان به سلب آزادی‌های مشروع پرداخت.
- د) به نام تمامیت ارضی می‌توان به سلب آزادی‌ها پرداخت.

۳- نسبت آزادی و استقلال در قانون اساسی چیست؟

- الف) به نام استفاده از آزادی می‌توان استقلال را محدود کرد.
- ب) با استقلال می‌توان آزادی‌های قانونی را محدود کرد.
- ج) با استقلال می‌توان آزادی‌های مشروع را محدود کرد.

د) با استقلال نمی‌توان آزادی‌های مشروع را محدود کرد.

پاسخنامه

۱ ب

۲ الف مطابق اصل نهم قانون اساسی؛ «هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را، هر چند با وضع قوانین و مقررات، سلب کند.»

۳ د هیچ یک از عناصر آزادی‌های مشروع، استقلال و تمامیت ارضی بر دو عنصر دیگر برتری ندارد. آزادی‌های مشروع نیز مفهومی فراتر از آزادی‌های قانونی نیست.

اصل دهم- از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط به آن باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.

اصل دهم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

- ۱- وفق ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی: در روابط زوجیت ریاست خانواده از خصایص شوهر است.
- ۲- وفق ماده ۶ قانون تسهیل ازدواج: «دولت موظف است به‌منظور سامان فعالیت‌های ازدواج در استان‌ها و نظارت بر روند اجرایی این قانون در کلیه فرمانداری‌ها کمیته سامان ازدواج، متشکل از فرماندار، امام جمعه شهر و رئیس شورای شهر تشکیل دهد.»
- ۳- ماده ۱۶ قانون حمایت از خانواده بیان می‌کند: به‌منظور تحکیم مبانی خانواده و جلوگیری از افزایش اختلافات خانوادگی و سعی در ایجاد صلح و سازش، قوه قضائیه موظف است... مراکز مشاور خانواده را در کنار دادگاه‌های خانواده ایجاد کند.

اصل دهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: خانواده در حفظ و گسترش قدرت ملی نقش مؤثری ایفا می‌کند، به بیان دیگر رابطه‌ای نزدیک میان قدرت ملی و خانواده وجود دارد (صفایی، امامی، ۱۳۸۴: ۱۲).

۱- وفق اصل دهم قانون اساسی واحد بنیادی جامعه اسلامی چیست؟

الف) مسجد	ب) حوزه
ج) مدرسه	د) خانواده

۲- موضع قانون اساسی درباره خانواده چیست؟

- الف) لزوم تسهیل تشکیل خانواده
 ب) فقدان موضع
 ج) صرف اشاره به ابتننا قوانین بر اسلام
 د) لزوم تسهیل تشکیل خانواده و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق اسلامی

پاسخنامه

- ۱ د
 ۲ د در اصل دهم قانون اساسی در مورد خانواده به لزوم برنامه‌ریزی برای تسهیل تشکیل خانواده، پاسداری از خانواده و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی اشاره شده است.

اصل یازدهم- به حکم آیه کریمه «ان هذه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون» (آیه ۹۲ سوره انبیاء) همه مسلمانان یک امت‌اند و دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی قرار دهد و کوشش به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.

اصل یازدهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: سیدجمال الدین اسدآبادی، آغازگر جریان اصلاح‌طلبی دینی، مشکلات اصلی جهان اسلام را استعمار و استبداد می‌دانست و از ضرورت برقراری وحدت امت اسلامی و کشورهای اسلامی برای مقابله با استعمار، و تأسیس حکومت مشروطه برای مبارزه با استبداد سخن می‌گفت (میراحمدی، ۱۳۹۳: ۳۰۴).

۱- هویت ملی در قانون اساسی، تمت کدام اصل (اصول) تضمین شده است؟ (دکتری ۹۴)

- الف) هم‌بستگی ملی، امت واحد اسلامی
 ب) امت واحد اسلامی
 ج) ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی
 د) هم‌بستگی ملی، ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی

۲- موضع جمهوری اسلامی در مورد امت و ملت چیست؟

- الف) صرفاً اشاره به امت
 ب) صرف اشاره به ملت ایران
 ج) اشاره به امت اسلام و ملت ایران
 د) اشاره به امت تشیع با امامت ولی فقیه و ملت ایران

اصل دوازدهم- دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری است و این اصل الی‌الابد غیرقابل‌تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل هستند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.

اصل دوازدهم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

ماده واحده قانون اجازه رعایت احوال شخصه ایرانیان غیرشیعیه بیان می‌کند: «نسبت به احوال شخصیه و حقوق ارثیه و وصیت ایرانیان غیرشیعیه که مذهب آنان را جز در مواردی که مقررات قانون راجع به نظامات عمومی باشد... رعایت کنند.

اصل دوازدهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: با وجود این که اسماعیلیان به‌عنوان یکی از فرق تشیع محسوب می‌شوند؛ اما مشمول این اصل نیستند.

نکته ۲: حتی در مناطقی که پیروان هر یک از این فرق اسلامی اکثریت دارند، دین رسمی اسلام و مذهب رسمی تشیع است و آزادی‌های پیروان این فرق در آن مناطق صرفاً استثنایی بر اصل محسوب می‌شود (مهرپور، ۱۳۹۳: برداشتی از ص ۵۱ تا ۵۳).

نکته ۳: احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) جنبه کاملاً شخصی دارد و از جمله حقوق فردی به شمار می‌رود که دولت‌ها موظف به رعایت آن می‌باشند (هاشمی، ۱۳۸۴: ۵۸۷).

نکته ۴: در جلسه هجدهم مجلس بررسی طرح نهایی قانون اساسی، به هنگام بررسی اصل دوازدهم، نامی از فرقه زیدی به میان نیامده است (صورت مشروح مذاکرات، ج ۱، ۴۷۲). اما در جلسه شصت‌وهفتم، به هنگام قرائت تمامی اصول مصوب و امضای آن به‌وسیله نمایندگان، عبارت زیدی به مذاهب دیگر اسلامی اضافه شده است (صورت مشروح مذاکرات، ج ۳، ۱۸۴۷).

۱- برای آزادی مذاهب در ایران چه مگمی در قانون اساسی پیش‌بینی شده است؟ (سراسری ۸۶)

- الف) رسمیت شیعه و برای پیروان دیگر مذاهب اسلامی حق قائل نشده است.
 ب) پیروان دیگر مذاهب اسلامی در تمام زمینه‌های حقوقی طبق فقه خود آزادند.
 ج) رسمیت شیعه در امور مالی شامل مناطقی که اکثریت آن پیروان یکی دیگر از مذاهب باشند، نمی‌شود.
 د) پیروان دیگر مذاهب در انجام مراسم مذهبی طبق فقه خودشان آزادند و در احوال شخصی و تعلیم و تربیت دینی رسمیت دارند.

۲- موضع قانون اساسی درباره تغییرپذیری دین و مذهب رسمی در قانون اساسی چیست؟

- الف) هر دو قابل تغییراند
 ب) هر دو الی‌الابد لایتغیراند.
 ج) دین قابل تغییر و مذهب رسمی لایتغیر است.
 د) دین رسمی لایتغیر و مذهب رسمی قابل تغییر است.

۳- اسم کدام مذهب در اصل دوازدهم قانون اساسی ذکر نشده است؟

- الف) زیدی ب) شافعی ج) اسماعیلیون د) حنبلی

۴- پیروان مذاهب اسلامی غیر از مذهب رسمی در چه موضوعاتی آزادند؟

- الف) مراسم مذهبی
 ب) احوال شخصی
 ج) انجام مراسم مذهبی، احوال شخصی، تعلیم دینی
 د) انجام مراسم مذهبی، احوال شخصی، تعلیم دینی، حدود اسلامی

۵- در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از مذاهب مندرج در اصل دوازدهم، اکثریت داشته باشند،

..... بر طبق آن مذهب فواهد بود، با مفظ مقوق پیروان سایر مذاهب.

- الف) احوال شخصی ب) حدود شرعیه
 ج) مجازات اسلامی د) مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها

پاسخنامه

- ۱ د
 ۲ ب دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری است و این اصل الی‌الابد غیرقابل تغییر است.
 ۳ ج نام این مذهب از تشیع در اصل دوازدهم مورد ذکر واقع نشده است.
 ۴ ج پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصی (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند.
 ۵ د فارغ از آزادی‌های ناظر به عقاید، عقاید یک مذهب خاص مندرج در اصل دوازدهم در یک محدوده جغرافیایی، صرفاً در مورد مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها آن هم در محل‌هایی که پیروان مذاهب اسلامی مندرج در اصل دوازدهم اکثریت دارند، اعمال می‌شود. چنین آزادی‌ای در مورد محل‌هایی که پیروان یک دین خاص در آن اکثریت دارند، اعمال نمی‌شود.

اصل سیزدهم - ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند.

اصل سیزدهم قانون اساسی از منظر اسناد بین‌المللی

نکته ۱: بند ۱ ماده ۴ اعلامیه امحای تمامی اشکال نابرابری و تبعیض مذهبی بیان می‌کند: تمامی دولت‌ها اقدامات مؤثری را که به منظور امحاء و پیشگیری از تبعیض درباره دین یا عقیده و در جهت شناسایی، اجرا و بهره‌مندی از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی در تمامی زمینه‌های زندگی اعم از مدنی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی انجام خواهند داد.

نکته ۲: میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بیان می‌کند که: «در کشورهایی که اقلیت‌های نژادی، مذهبی یا زبانی وجود دارند، اشخاص متعلق به اقلیت‌های مزبور را نمی‌توان از این حق محروم نمود که مجتمعاً با سایر افراد گروه خودشان از فرهنگ خاص خود متمتع شوند و به دین خود متدین بوده و بر طبق آن عمل کنند یا به زبان خود تکلم نمایند».

اصل سیزدهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: در این اصل برخلاف اصل دوازدهم از طرح دعاوی در دادگاه‌ها و تصویب و اعمال مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها صرف‌نظر شده است و طبیعتاً مطابق قانون اساسی نمی‌توان این موضوعات را به پیروان این ادیان تسری داد.

نکته ۲: صابین مدعی پیروی از تعالیم حضرت آدم هستند و پیامبرشان یحیی را زنده‌کننده و نجات‌دهنده دین آدم می‌دانند و کتابی به نام «کانزا» یعنی صحف آدم دارند (عمید زنجانی، ۱۳۹۱: ۲۴۳). اما در این اصل قید نشده‌اند.

نکته ۳: مسلمانانی که در زمره پیروان فرق موجود در اصل دوازدهم نیستند و یا غیرمسلمانانی که دین متبوعشان در اصل سیزدهم قید نشده نیز از حقوق شهروندی نظیر حق حیات و سایر حقوق انسانی شناخته شده، قسط و عدل و اسلامی و پاره‌ای از حقوق اقتصادی نظیر حق اشتغال، حق مالکیت، حیثیت، امنیت، آموزش و پرورش و نظایر آن‌ها بهره‌مند می‌شوند (مهرپور، ۱۳۹۳: ۵۳).

۱- مهم‌ترین مقوق سیاسی اقلیت‌های دینی در ایران:

(سراسری ۸۳)

- الف) آزادی در انجام مراسم عبادی و سیاسی است. (ب) حق تشکل و نمایندگی است.
 ج) آزادی اجتماعات است. (د) صرفاً حق تشکل است.

۲- آزادی موجود برای ادیان مندرج در اصل سیزدهم چیست؟

- الف) تعلیمات دینی
 ب) احوال شخصی
 ج) تعلیمات دینی، احوال شخصی
 د) تعلیمات دینی، احوال شخصی، در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این ادیان اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن دین خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر ادیان.

۳- از کدام دین زیر در اصل سیزدهم قانون اساسی یاد نشده است؟

- الف) صائبیون
 ب) نصاری
 ج) کلیمی‌ها
 د) زردشتی‌ها

پاسخنامه

۱ ب ۲ ج

۳ الف نصاری همان مسیحی‌ها و کلیمی‌ها همان یهودی‌ها هستند.

اصل چهاردهم- به حکم آیه شریفه «لا ینهاکم الله عن الذین لم یقاتلواکم فی الدین و لم یخرجواکم من ديارکم ان تبروهم و تقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین» (آیه ۸ سوره متحنه) دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظف‌اند نسبت به افراد غیرمسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

اصل چهاردهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: همه آحاد ملت موظف‌اند اخلاق حسنه را در برابر همه غیرمسلمانانی که علیه نظام توطئه و یا اقدام نکردند، رعایت کنند.

نکته ۲: اصول دوازدهم و سیزدهم حکم خاص و اصل چهاردهم حکم عام است.

نکته ۳: آزادی عقیده و مذهب یعنی حق انتخاب و پای‌بندی انسان به هر عقیده و مذهبی. حق اندیشیدن، اعتقاد و ایمان داشتن، ابراز دین و عقیده، بیان اعتقادات، انجام مناسک و اعمال مذهبی، تعلیم امور دینی به کودکان و متدینان، دعوت، تبلیغ و ترویج تعلیم دینی در جامعه و...، مادامی که عمل دینی او باعث سلب حقوق و آزادی‌های دیگران و اخلال در نظم و اخلاق عمومی نباشد (کدیور، ۱۳۸۷: ۱۸۱).

نکته ۴: نظام اندیشه اسلامی، تکلیف محترم داشتن حقوق افراد، یعنی آنچه را که در برابر حقوق الهی و مربوط به مجموعه امت است، به امام سپرده است (قاضی شریعت پناهی، ۱۳۷۵: ۱۷۵).

۱- افراد غیرمسلمان غیر اهل کتابی چه مکمی در جامعه اسلامی دارند؟

الف) به صورت مطلق عضو جامعه اسلامی هستند.

ب) به صورت مطلق عضو امت اسلامی هستند.

ج) عضو جامعه اسلامی هستند تا زمانی که توطئه نکنند.

د) عضو امت اسلامی هستند تا زمانی که توطئه نکنند.

۲- طبق اصول قانون اساسی اسماعیلیان، صابئیان و بهایی‌ها در صورتی که بر ضد اسلام و جمهوری

اسلامی توطئه نکنند مشمول کدام یک از امکام می‌شوند؟

الف) اصل دوازدهم، اصل سیزدهم، اصل چهاردهم

ب) اصل دوازدهم، اصل چهاردهم، اصل چهاردهم

ج) هر سه مشمول اصل چهاردهم هستند.

د) اصل چهاردهم، اصل چهاردهم، کفار حربی.

۳- وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران برای افرادی که مشمول اصول دوازدهم و سیزدهم قانون

اساسی نیستند، چیست؟

الف) رعایت حقوق انسانی آن‌ها - رعایت آزادی تعلیم و تربیت دینی - رعایت آزادی در احوال شخصیه مطابق آموزه‌های مذهبی

ب) رعایت حقوق انسانی آن‌ها - رعایت آزادی در تعلیم و تربیت دینی

ج) رعایت حقوق انسانی آن‌ها

د) رعایت حقوق انسانی آن‌ها - رعایت آزادی در احوال شخصیه مطابق آموزه‌های دینی

۴- به موجب اصل چهاردهم قانون اساسی؛ دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظف‌اند

نسبت به با افلاق مسننه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند.

الف) افراد غیرمسلمان ب) افراد غیرموحد

ج) افراد غیر شیعه د) همه افراد

۵- اصل چهاردهم در مق چه کسانی اعتبار ندارد؟

الف) غیرمسلمانان

ب) کسانی که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

ج) کسانی که بر ضد جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

د) کسانی که بر ضداسلام توطئه و اقدام نکنند.

پاسخنامه

- ۱ ج**
- ۲ ج** دین رسمی ایران اسلام و مذهب رسمی شیعه جعفری است اصل دوازدهم درباره مذاهب حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی و اصل سیزدهم درباره ادیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی سخن گفته است. اصل چهاردهم نیز درباره رعایت اخلاق حسنه با پیروان سایر ادیان و مذاهب است.
- ۳ ج** به موجب اصل چهاردهم قانون اساسی؛ دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظفاند نسبت به افراد غیرمسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند.
- ۴ الف** به موجب اصل چهاردهم قانون اساسی؛ دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظفاند نسبت به افراد غیرمسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند.
- ۵ ب** مطابق اصل چهاردهم؛ این اصل بر ضد کسانی که بر ضداسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.